

Anvisning om anordnande av undervisning i religion och livsåskådningskunskap, av åskådningsfostran samt av religiösa evenemang i förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen

I denna anvisning beskrivs hur bestämmelserna om religions- och samvetsfrihet i Finlands grundlag (731/1999), lagen om grundläggande utbildning (628/1998) och övrig lagstiftning ska beaktas i undervisningen i åskådningsämnen inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen samt vid anordnande av eventuella religiösa evenemang och förrättningar och alternativ verksamhet till sådana. De tolkningar och ståndpunkter i anvisningen som gäller tillämpningen av bestämmelserna baserar sig på ställningstaganden i handlingarna om beredningen av bestämmelserna och på riksdagens grundlagsutskotts, högre laglighetsövervakares och Utbildningsstyrelsens ställningstaganden.

Syftet med anvisningen är att trygga att de kulturella grundrättigheterna och de grundrättigheter som gäller religionsfrihet förverkligas inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen, att främja tolerans och pluralism samt att säkerställa att undervisningen är religiöst och konfessionellt obunden. Utbildningsanordnarna ansvarar för att undervisningen, fester, religiösa evenemang och förrättningar samt alternativ verksamhet till sådana ordnas på det sätt som förutsätts i bestämmelserna.

Vad som i denna anvisning konstateras om förskoleundervisning och grundläggande utbildning, gäller all undervisning enligt lagen om grundläggande utbildning (628/1998). Anvisningarna om religiösa evenemang och förrättningar gäller i tillämpliga delar även sådan morgon- och eftermiddagsverksamhet som avses i lagen om grundläggande utbildning. I grundläggande utbildning för andra än läropliktiga är det dock med några undantag eleven själv och inte vårdnadshavaren som gör valen.

1. Undervisning i religion och livsåskådningskunskap i den grundläggande utbildningen

1.1. Alternativa sätt att ordna elevens studier i religion och livsåskådningskunskap

Utbildningsanordnaren är skyldig att anordna religionsundervisning enligt det i Finland registrerade religionssamfund till vilket majoriteten av eleverna hör. Även elever som hör till andra religionssamfund eller elever som inte hör till något religionssamfund kan på vårdnadshavarens begäran delta i undervisningen. Religionssamfund är den evangelisk-lutherska kyrkan, det ortodoxa kyrkosamfundet samt de religionssamfund som är registrerade i Finland samt vissa religionsföreningar som har jämförts med religionssamfund (övergångsbestämmelsen i lagen om ändring av 13 § i lagen om grundläggande utbildning (454/2003) och kulturutskottets utlåtande 14/2002 rd).

Utbildningsanordnaren har skyldighet att på nedan beskrivna sätt ge undervisning även i andra religioner eller i livsåskådningskunskap, om minst tre elever deltar i undervisningen. I praktiken är det vanligen så att majoriteten av utbildningsanordnarens elever hör till den evangelisk-lutherska kyrkan, varvid regeln om tre elever i fråga om religionsundervisningen tillämpas på

elever som hör till det ortodoxa kyrkosamfundet och i fråga om undervisningen i livsåskådningskunskap på elever som inte hör till något religionsamfund. I enlighet med detta ordnas för minst tre ortodoxa elever som inte deltar i undervisningen i majoritetens religion ortodox religionsundervisning och för tre elever som inte hör till något religionsamfund undervisning i livsåskådningskunskap.

För elever som hör till ett annat i Finland registrerat religionsamfund än den evangelisk-lutherska kyrkan eller det ortodoxa kyrkosamfundet och som inte deltar i majoritetens religionsundervisning ska undervisning ordnas i deras egen religion om vårdnadshavaren begär detta och regeln om minst tre elever uppfylls. Eleverna ska vara medlemmar i religionsamfundet i fråga eller så ska religionsundervisningen på basis av den fostran som eleven erhållit och elevens kulturella bakgrund uppenbarligen motsvara elevens religiösa åskådning (13 § 6 mom. i lagen om grundläggande utbildning). Skolan kan vid behov begära att elevens vårdnadshavare ger en tillförlitlig utredning av medlemskapet i religionsamfundet eller av att elevens fostran och kulturella bakgrund motsvarar den religion i vilken undervisning ges.

En elev som hör till ett religionsamfund och för vilken inte ordnas undervisning i den egna religionen och som inte heller deltar i majoritetens religionsundervisning ska undervisas i livsåskådningskunskap på vårdnadshavarens begäran.

I annan grundläggande utbildning än sådan som ordnas för läropliktiga ska för en elev som har fyllt 18 år meddelas undervisning i religion eller livsåskådningskunskap i enlighet med elevens val.

När minimiantalet om tre elever beräknas beaktas utbildningsanordnarens samtliga grundskolor och eleverna i dem. Antalet elever per utbildningsanordnare granskas separat för finskspråkig och svenskspråkig utbildning. När minimiantalet elever beräknas beaktas i fråga om andra religioner än den evangelisk-lutherska och den ortodoxa religionen inte de elever vars vårdnadshavare inte har begärt att undervisning ska ordnas. Man beaktar inte heller antalet elever som inte hör till något i Finland registrerat religionsamfund då utbildningsanordnarens skyldighet att inleda undervisning i en ny religion eller fortsätta ordna undervisning i någon religion granskas. Elever som hör till ett religionsamfund vars religion det inte ordnas undervisning i och som söker till undervisning i livsåskådningskunskap räknas med i minimiantalet elever som förpliktigar till att ordna undervisning i livsåskådningskunskap.

För dem som redan har inlett studier slutförs dock undervisningen, även om undervisningsgruppens storlek minskar till under tre. Utbildningsanordnaren kan även annars enligt prövning ordna undervisning för grupper på mindre än tre elever.

Om en elev hör till flera än ett religionsamfund, beslutar elevens vårdnadshavare i vilken religion eleven ska undervisas (13 § 4 mom. i lagen om grundläggande utbildning). Religionsamfundet beslutar själva om de tillåter samtidigt medlemskap i ett annat religionsamfund.

Utbildningsanordnaren beslutar om det förfarande enligt vilket vårdnadshavaren begär undervisning i en religion eller i livsåskådningskunskap. Skolorna ska betona för vårdnadshavarna att man i valet av undervisning i åskådningsämne på samma sätt som i valet av övriga studier eftersträvar bestående beslut, och att valet inte går att ändra. Elevens vårdnadshavare har dock rätt att ändra valet om elevens religionsamfund ändras eller eleven inte längre hör till något religionsamfund.

I fråga om rätten att få undervisning i religion och livsåskådningskunskap ska ett förvaltningsbeslut i enlighet med förvaltningslagen fattas. Omprövning av beslutet får begäras hos regionförvaltningsverket (42 § i lagen om grundläggande utbildning (959/2015)).

Om en elev inte deltar i majoritetens religionsundervisning eller i undervisningen i livsåskådningskunskap och undervisning i elevens egen religion eller i livsåskådningskunskap inte ges i utbildningsanordnarens skolor, ska annan undervisning eller handledd verksamhet ordnas för eleven. I stället för annan undervisning eller handledd verksamhet som ordnas i skolan kan eleven delta i undervisning som ges av elevens eget religionsamfund. Den undervisning eleven får kan då underskrida det föreskrivna antalet undervisningstimmar (5 § i förordningen om grundläggande utbildning). Vårdnadshavaren ska lämna en utredning till skolan om elevens medlemskap i religionsamfundet och deltagande i undervisningen utanför skolan. Eventuella vitsord från undervisning som ges av något religiöst samfund ska inte antecknas i betyget.

På grund av de små undervisningsgrupper som bildas i annan religionsundervisning än majoritetens religionsundervisning kan man i praktiken vara tvungen att ordna undervisningen så att det i samma undervisningsgrupp finns elever från olika årskurser och att undervisningen ges i annan än elevens egen skola. Utbildningsanordnaren kan även ordna undervisningen tillsammans med eller skaffa den av en annan utbildningsanordnare. Undervisningen ska planeras och ordnas så att elevens rätt till undervisning enligt läroplanen förverkligas och så att undervisningsarrangemangen är så jämlika med majoritetens religionsundervisning som möjligt. Utbildningsanordnaren ansvarar för elevens färd till en annan skola, vid behov genom att ordna transport, och utbildningsanordnaren är även i övrigt skyldig att sörja för elevens säkerhet och tillsynen över eleven när han eller hon deltar i undervisning i sin egen religion eller väntar på att undervisningen ska börja.

I vissa skolor har olika åskådningsämnen undervisats i samma grupp. Vid sådana arrangemang ska man beakta att det i grunderna för läroplanen fastställs egna separata mål och studieinnehåll för de olika åskådningsämnena. Grunderna för läroplanerna för lärokurserna i religion och i livsåskådningskunskap är olika, även om vissa ämnesområden är desamma. Religionsundervisningen genomförs i enlighet med elevernas religionsamfund som undervisning i den egna religionen enligt särskilda lärokurser. Undervisningen i livsåskådningskunskap har som uppdrag att uppmuntra och stödja elevernas strävan efter att skapa en egen identitet och livsåskådning.

Eleven har rätt till undervisning enligt läroplanen i enlighet med lärokursen i det egna åskådningsämnet. Det är inte förbjudet enligt bestämmelserna att undervisa olika läroämnen eller olika lärokurser inom samma läroämne på samma lektion, men en elev kan endast studera enligt lärokursen i ett åskådningsämne. Eleven ska få undervisning enligt den lärokurs han eller hon följer och enligt en läroplan som har utarbetats i enlighet med grunderna för läroplanen. Riksdagens justitieombudsman har gett bl.a. följande avgöranden om undervisning i samma grupp: dnr 1771/4/14 och EOAK/3469/2016. Enligt det sistnämnda avgörandet ska man vid bildandet av undervisningsgrupper försäkra sig om att det krav på att målen i läroplanen ska nås enligt 30 § i lagen om grundläggande utbildning uppfylls i undervisningen i olika religioner och i livsåskådningskunskap. Även principen om jämlikhet och förbudet mot diskriminering styr och begränsar utbildningsanordnarens prövningsrätt vid beslut om hur undervisningen ska organiseras i praktiken. Med tanke på tryggheten av elevernas rättigheter innebär riksdagens justitieombudsmans ställningstaganden i praktiken, att undervisning i olika religioner och i livsåskådningskunskap kan ges i samma undervisningsgrupp endast i begränsad utsträckning.

Läraren ska dessutom ha den behörighet som anges nedan att ge undervisning i livsåskådningskunskap och i de religioner som undervisas i samma grupp.

1.2. Religionsundervisningens natur och innehåll samt lärarens behörighet

Religionsundervisningen är inte sådan religionsutövning som avses i 11 § i Finlands grundlag (731/1999).

Religionsundervisningen ordnas enligt de nationella grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen och enligt de lokala läroplaner som har gjorts upp i enlighet med grunderna. Utbildningsstyrelsen har fastställt grunder för religionsundervisning i följande religioner: evangelisk-lutherska religionen, ortodoxa religionen, adventismen, Bahai-religionen, buddhismen, Pingstkyrkan, Herran kansa ry:s religion, islam, judendomen, katolicismen, Krishnarörelsen, Kristensamfundets religion, Jesu Kristi Kyrka av Sista Dagars Heliga och frikyrkorna. Vid behov utarbetar Utbildningsstyrelsen grunder för läroplanen även för undervisningen i andra religioner. Grunderna för undervisningen i religion har reviderats i samband med revideringen av läroplanen, som trädde i kraft 1.8.2016.

Kunskap om den egna religionen är en väsentlig del av religionsundervisningen. Till kunskapen om religionen hör även att bekanta sig med formerna och sätten för religionsutövningen. Att göra eleverna bekanta med böner, psalmer och religiösa förrättningar är en del av religionsundervisningen (betänkande av riksdagens grundlagsutskott 10/2002 rd). Till exempel ett studiebesök som görs i samband med undervisningen för att de studerande ska få bekanta sig med en kyrka, moské eller motsvarande religiös byggnad eller få följa med en religiös förrättning utan att medverka i den är inte ett religiöst evenemang utan en del av undervisningen. All undervisning och övrig verksamhet ska utgå från pedagogiska grunder.

Bestämmelser om den behörighet som förutsätts av lärare i religion och livsåskådningskunskap finns i förordningen om behörighetsvillkoren för personal inom undervisningsväsendet (986/1998). Av den som meddelar undervisning i den evangelisk-lutherska eller ortodoxa religionen som klassundervisning fordras utöver allmän behörighet som klasslärare även att det i de studier som han eller hon har slutfört inom de olika läroämnena och läroämneshelheter som undervisas i grundskolan eller i tidigare studier som medfört behörighet som klasslärare har ingått studier i religionen i fråga. Alternativt har han eller hon slutfört andra studier i religionen i fråga av minst motsvarande omfattning i enlighet med universitetets examensfordringar. Av den som meddelar undervisning i den evangelisk-lutherska eller ortodoxa religionen som ämnesundervisning fordras förutom allmän behörighet som ämneslärare på motsvarande sätt att han eller hon har slutfört de studier i religionen i fråga som krävs för ämneskompetens i enlighet med kraven för dem.

Av den som undervisar i någon annan religion än evangelisk-luthersk eller ortodox religion fordras utöver den behörighet som fordras av lärare i den grundläggande utbildningen att han eller hon har slutfört högskolestudier i religionen i fråga eller på annat sätt inhämtat tillräckliga kunskaper och kännedom om religionen (21 a § i förordningen om behörighetsvillkoren för personal inom undervisningsväsendet (693/2003)).

Interimistiskt för högst ett år kan undervisning meddelas av en person som har tillräcklig utbildning och den förmåga som uppgiften kräver (23 § i förordningen om behörighetsvillkoren för personal inom undervisningsväsendet).

Utbildningsanordnaren prövar först och främst om en person uppfyller behörighetsvillkoren för lärare som meddelar undervisning i religion och livsåskådningskunskap. Av religionslärare fordras inte medlemskap i religionssamfundet i fråga.

2. Åskådningsfostran inom förskoleundervisningen

Enligt grunderna för förskoleundervisningens läroplan (2014) är undervisningen i förskolan helhetsskapande och utgår från barnens intressen och de gemensamma målen för undervisningen. I förskoleundervisningen ingår åskådningsfostran som är gemensam för barngruppen.

Inom åskådningsfostran bekantar man sig med de religioner och åskådningar som förekommer i barngruppen. Irreligiositet behandlas vid sidan av övriga åskådningar. Åskådningsfostran kopplas ihop med vardagliga företeelser, fester och aktuella händelser som har religiös eller konfessionell innebörd. Målet är bland annat att hjälpa barnen att förstå olika traditioner, sedvänjor och uppfattningar.

3. Traditionella högtider och religiösa evenemang i förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen

3.1 Traditionella högtider

I den finländska för- och grundskolan firas många traditionella högtider såsom julfest, vårfest och självständighetsdagen. Utbildningsanordnarna beslutar om festerna och deras innehåll. Festerna kan också ha religiösa inslag. Sådana festtraditioner är en del av den finländska kulturen. En fest som eventuellt inkluderar en enstaka psalm gör inte att festen i den religiösa toleransens namn kan betraktas som ett evenemang där religion utövas (grundlagsutskottets betänkande 10/2002 rd och 2/2014 rd).

Förskolans och skolans fester är en del av undervisningen och verksamheten, som eleverna ska delta i. Undervisningen ska genomföras i samarbete med hemmen. Skolan ska informera vårdnadshavarna om de evenemang som ordnas i skolan och om deras innehåll. Vid behov kan man komma överens med vårdnadshavarna om individuella arrangemang och eventuell alternativ verksamhet för en elev när vårdnadshavaren inte vill att eleven ska delta i hela programmet på en fest. När man kommer överens om arrangemangen ska elevens säkerhet beaktas. Arrangemang såsom att eleven lämnar festlokalen för en del av tiden, ska genomföras finkänsligt och så att det väcker så lite uppmärksamhet som möjligt.

Utbildningen och fostran har som mål att stödja elevernas utveckling till att respektera olikheter, att ta ansvar och samarbeta samt till verksamhet som främjar respekten och förtroendet mellan människogrupper, folk, idéer, religioner och kulturer (2 § 2 mom. i statsrådets förordning om riksomfattande mål för utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning och om timfördelning i den grundläggande utbildningen (422/2012)). Dessa mål ska vara utgångspunkt även då man slår vakt om och utvecklar den finländska skolfesttraditionen.

Grundlagsutskottet har betonat beaktande av religiös tolerans och pluralism i skolornas verksamhet (betänkande 2/2014 rd). Även med tanke på integreringen av elever som representerar olika språkliga och kulturella grupper är det viktigt att dessa elever i studierna och i samband med skolans fester har möjlighet att bekanta sig med den finländska kulturen.

3.2 Religiösa evenemang i förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen

Utbildningsanordnaren kan besluta om religiösa evenemang, (t.ex. gudstjänster och religiösa morgonsamlingar) eller religiösa förrättningar (t.ex. bordsböner) ska ingå i förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen.

Religiösa evenemang och förrättningar är religionsutövning. Till religions- och samvetsfriheten hör enligt 11 § 2 mom. i grundlagen rätten att bekänna sig till och utöva en religion, rätten att ge uttryck för sin övertygelse och rätten att höra till eller inte höra till ett religiöst samfund. Ingen är skyldig att mot sin övertygelse ta del i religionsutövning. Med stöd av det som nämnts ovan kan en elev inte åläggas att delta i gudstjänster, religiösa morgonsamlingar eller andra religiösa evenemang eller förrättningar. Friheten att inte delta i ett religiöst evenemang eller en religiös förrättning är oberoende av medlemskapet i ett samfund. Således kan inte heller elever som hör till ett religiöst samfund åläggas att delta i religiösa evenemang och förrättningar som ordnas av religionssamfundet i fråga eller av utbildningsanordnaren. Syftet med 11 § 2 mom. i grundlagen är inte att förhindra andras positiva frihet att utöva sin religion.

Vid religiösa evenemang och förrättningar ska man i mån av möjlighet ordna alternativ och meningsfull verksamhet (grundlagsutskottet 2/2014 rd). Den alternativa verksamheten ska med undantag för det religiösa innehållet till sin natur och sina mål vara så lika som möjligt det evenemang i vars ställe verksamheten ordnas. I förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen ska man också se till att deltagandet eller icke-deltagandet i de religiösa evenemangen inte leder till att eleven stämplas eller till andra menliga följder för eleven. Det väsentliga är att vårdnadshavaren har en faktisk och genuin möjlighet att välja om eleven ska delta i evenemang och förrättningar som innehåller religiösa inslag.

Religiösa evenemang och förrättningar ska ordnas separat från den övriga verksamheten. Utbildningsanordnaren ska se till att friheten att inte delta i religionsutövning också uppnås i praktiken, till exempel så att de alternativa evenemangen ordnas på en fysiskt annan plats. I synnerhet när man överväger att ordna religiösa evenemang och förrättningar och alternativ verksamhet till dem under skoldagen ska man i det praktiska genomförandet försäkra sig om att likabehandlingen av eleverna inte äventyras och att inga elever stämplas. Skolan och enheten inom förskoleundervisningen ansvarar för elevernas säkerhet i alla situationer.

Utbildningsanordnaren kan också besluta att religiösa evenemang och förrättningar inte ordnas under den arbetstid som anges i skolans arbetsplan. Skolan kan samarbeta med lokala församlingar och andra religiösa samfund. Skolan kan komma överens om att eleverna och vårdnadshavarna informeras om möjligheten att på fritiden delta i evenemang som olika församlingar och religiösa samfund ordnar, till exempel jul- och vårgudstjänster.

4. Samarbetet med vårdnadshavarna och behandlingen av personuppgifter

Enligt lagen om grundläggande utbildning ska utbildningen genomföras i samarbete med hemmen. Utgångspunkter för samarbetet är förtroende, jämlikhet och ömsesidig respekt. Samarbetet ska ta hänsyn till familjernas mångfald.

Med stöd av 11 § 2 mom. i grundlagen har en elev genom anmälan av vårdnadshavaren möjlighet att avstå från att ta del i religionsutövning och därmed ska religiösa evenemang och förrättningar och alternativ verksamhet till sådana som ordnas i samband med undervisningen framgå av informationen till vårdnadshavarna. Skolan och enheten inom

förskoleundervisningen ska se till att informationen om religiösa evenemang och förrättningar och alternativ verksamhet når vårdnadshavarna och eleverna i tillräckligt god tid.

Vårdnadshavaren meddelar om eleven deltar i religiösa evenemang och förrättningar eller i alternativ verksamhet. Detta kan göras en gång för alla till exempel i samband med anmälan till förskolan eller grundskolan eller vid behov i varje enskilt fall. Utbildningsanordnaren bestämmer meddelandets form. Efter mottagandet av meddelandet ska utbildningsanordnaren se till att elevens deltagande i religiösa evenemang och förrättningar eller i alternativ verksamhet till dem förverkligas i enlighet med vårdnadshavarens meddelande.

Vid behandlingen av meddelanden ska utbildningsanordnaren iaktta de principer för behandling av personuppgifter som anges i personuppgiftslagen (523/1999). Enligt ett avgörande av riksdagens justitieombudsman ([EOAK/1825/2016](#)) har en utbildningsanordnare rätt att behandla information angående deltagande i evenemang. Behandlingen av personuppgifter ska planeras på förhand och syftet med behandlingen ska definieras. Vid behandlingen av personuppgifter ska utbildningsanordnaren iaktta akksamhet och god informationshantering på det sätt som anges i 5 § i personuppgiftslagen. Närmare anvisningar om behandlingen av personuppgifter finns på dataombudsmannens byrås webbplats (www.tietosuoja.fi).

Generaldirektör

Olli-Pekka Heinonen

Jurist

Sanna Haanpää

Detta dokument har godkänts elektroniskt i Utbildningsstyrelsens ärendehanteringssystem.